

*Елза П. Стоянова*¹

КЪМ ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРОЕЗИЧНАТА ЛЕКСИКОГРАФИЯ В УКРАИНА

Elza P. Stoyanova

TO THE HISTORY OF BULGARIAN LEXICOGRAPHY IN UKRAINE

This article deals with one of the early stages in the history of Bulgarian lexicography in Ukraine. The earliest dictionaries were published in the 1930s. They were rather brief and never reprinted. The article's main focus is on the work of the first Bulgarian and Soviet linguist Delcho Peyov Drinov (1893–1936). He worked at several institutions of higher learning in Kiev where he taught Bulgarian from 1919 until 1930. Later on he did research and produced textbooks in Bulgarian and Ukrainian. In addition, he authored the first Ukrainian-Bulgarian dictionary for Bulgarians living in Ukraine's rural districts.

Keywords: Ukraine, Delcho Peyov Drinov, first Ukrainian-Bulgarian dictionary, diaspora.

В статията се разглежда един от началните етапи в историята на българоезичната лексикография в Украйна. Първите речници излизат през 30-те години на миналия век. Те са единични и доста кратки. Вниманието ни е съсредоточено основно върху дейността на Делчо Пеев Дринов (1893–1936) – първия българин и съветски езиковед, който работи в няколко висши учебни заведения в Киев, като преподава български език от 1919 до 1930 г., а впоследствие започва да се занимава с научна и учебно-методическа дейност. Делчо Дринов издава учебници по български и украински език, а също и първия украинско-български речник, предназначен за селяните българи от диаспората.

Ключови думи: Украйна, Делчо Пеев Дринов, първият украинско-български речник, диаспора.

Както всяка научна лингвистична дейност и лексикографията (речниковото дело, речниците) отговаря на определени изисквания, но участва и в езиковото строителство, така че е принудена да се съобразява с реалните производствени отношения, по-точно със задачите за тяхното управление и подобряване. Лексикографската дейност влиза в този процес като задължителен дял и пряко се свързва с политиката и икономиката. Следвайки Евг. Поливанов, един от водещите съветски социолингвисти от 20-те и 30-те години на миналия век, ние разграничаваме в този процес въздействието върху езиковия развой както на социалните фактори, така и на вътрешните езикови закони. Отричайки пряко въздействие на първите, той подчертава косвената им роля в оформянето на правилата на говорната дейност. По-точно икономическите и политическите тласъци стимулират промени в социалния субстрат на носителите на книжовния език, и той от своя страна осигурява избора на посоките в езиковото строителство. Под езиков субстрат ученият разбира само носителите на книжовната норма. От тях зависи изграждането на стожерите на езиковите норми (Поливанов 1968: 68).

Предметът на предлаганата статия е функционирането на книжовната и устната форма на националния език в българската диаспора в Украйна. (Стойнова 1997, Стойнова 2004) Въпросът, който ни интересува, е смяната на статуса на книжовната му писмена форма. Той се е променял в зависимост от особеностите на историческия момент, притежавайки в по-малка или по-голяма степен белези като стандартизация, виталност, историчност, редукция, хомогенност.

¹ **Елза П. Стоянова** (Elza P. Stoyanova) – проф. д.ф.н., преподавател в Киевския славистичен университет, Украйна, lizavetastoyanova@gmail.com

През 20-те и 30-те години на миналия век езикът на българската диаспора в Украйна би могъл да се интерпретира като фиксиран автономен език, спрял своето движение към пълнокръвен книжовен език поради изчезването на стимула за по-нататъшното му нормиране. Днес поради демократизирането на езиковите системи и активизирането на връзките с родствения книжовен език се осъществява сближаване на островния (диаспора) и материковия (България) национален български дискурс, което наподобява дивергентните процеси между езика на диаспората с руския и украинския езици. Причина за това е както обстоятелството, че те функционират по „съседство“, така и фактът, че са близки като езикови системи.

Преди да преминем към анализ на българоезичната лексикография, освен предишните две думи за социолингвистичната ситуация в диаспората, трябва да информираме за личностите, имали пряко отношение към разработването на нормите на писмената форма на езика, т. е. представителите на тъй наречения социален субстрат на носителите на националния език. Първо трябва да посочим името на Делчо Пейов Дринов (1893 – 1936), племенник на Марин Дринов, син на по-малкия му брат Пейо. Горещ родолюбец и просветен деец, Д. П. Дринов стои до изворите на национално-възродителния процес на българската диаспора в Украйна през първите десетилетия на миналия век. Роден е в гр. Панагюрище през 1893 г. Основно образование получава в родния си град, където известно време работи като учител. Следва славянска филология в СУ, а през 1914 г. заминава за Украйна и до 1920 г. се обучава в историко-филологическия факултет в Киевския университет. След дипломирането си работи в Киевския комунистически институт, в Института за Близкия изток, в Института на външните работи и др., отначало като асистент в катедрата по южнославянски езици, а после и като преподавател по български език. В периода 1923-1932 г. организира учебния процес във факултетите за работниците (рабфак) в Института за народно стопанство и Института за финанси и икономика в Киев.

Ето какво четем за него в некролога, подписан от академик Л. Булаховски, публикуван в списанието „Мовознавство“ („Езикознание“), № 8 от 1936 г.: „Институтът по езикознание на Академията на науките на Украйна загуби един от най-добрите си сътрудници, а съветската наука и образование – бележит езиковед-българист. Кончината на този извънредно скромен човек, превъзходен приятел и искрено отдаден на филологията специалист е нестихваща болка за всеки, който го познаваше във всекидневието и в работата като добросъвестен, акуратен, точен и изпълнителен. Пътят в науката на Д. П. Дринов на пръв поглед не е толкова разнообразен. Той се учи сам и учи другите. [...] Към научна дейност се насочва пет години преди смъртта си. Заемайки длъжността старши научен сътрудник в Научно-изследователския институт по езикознание, той се представя като специалист с дълбоко познание върху проблемите на българското езикознание, което му дава възможност да подготви материали за реформата на българския правопис (1930 г.) [...] Благодарение на доброто познаване на учебния материал и на стройното му изложение редица учебни помагала, съставени от него на български език за средните училища, са смятани от колегите в сферата на народната просвета за най-добрите от този род в съветската книжнина.² Рецензията му на речниковата статия българския език в „Литературна енциклопедия“ („Мовознавство“, № 2, 1934) и статията „Правописът на географските наименования“ (в съавторство, „Мовознавство“ № 6, 1935) са примери за компетентен и промислен езиковедски поглед върху проучваните явления.

Д. П. Дринов беше един от най-активните участници в изграждането на съвременната украинска научна терминология (математическа, физическа и др.). Смъртта му попречи да завърши наблюденията си над българските говори в Украйна и курса „Исторически развой на българския книжовен език“, който той осъществяваше в съавторство с пишещия тези редове.“³ (Булаховський 1936: 3-4)

В същия брой на списание „Мовознавство“ наред с некролога на Булаховський е публикувано резюме на прегледа на българските говори в Украйна, в който Д. П. Дринов съобщава, че неграмотността в българските национални райони към началото на 30-те години е ликвидирана. Всички деца в училищна възраст по селата посещават основните училища с български език на обучението. Излизат няколко вестника на български, българският сектор в Държавно издателство за националните малцинства) планира през 1936 г. да подготви 800 печатни коли книги на български. Делчо Дринов

² Пълният списък на издадените учебници с автор Делчо П. Дринов е посочен в края на настоящата публикация.

³ Превод от украински – Елена Налбантова.

поставя въпроса за задължителното регулиране и нормиране на езика на книжнината, за езика на преподаване в училищата, който трябва да отговаря на промените, станали в обществения живот след революцията. За да получи представа за тях, Институтът по езикознание при Академията на науките на Украйна организира експедиция в едно от най-големите български села в Одеска област – с. Благоево, в миналото Голям Буялък или Кошково. Избирането му се обяснява с това, че в началото на века изследване на местния диалект е организирано от акад. Н. С. Державин.

Сравнителният анализ на миналото и съвременното състояние показва, че най-напред измененията са станали на лексикално ниво. Появили са се много нови думи, означаващи нови обществено-политически понятия, като *марксизъм, ленинизъм, партия, комсомол, Коминтерн*. Други отразяват промени в селскостопанското производство, като *колхоз, съвхоз, бригадир, ударници, трактор, комбайн*, а също слова, бележещи подема на културното ниво, като *вестник, театър, физкултура, радио*. Такива думи в речта на колхозниците има не по-малко от стотина. В същото време изчезват термини от сферата на религията, отбелязани у акад. Державин, като *черкува, попуви, кръс, грях*, от сферата на производството думата *агратин (аргатин)*. Има промени и в морфологията и синтаксиса. Анкетирания изразяват своята мисъл с изречения, съставени от няколко дяла, използват глаголни форми като деепричастие сег. вр.: *гледайки* (гледайки) или *имайки*; действително причастие сег. вр.: *ръководящ, отговарящ*; съществ. имена на -ние: *състояние, изпълнение, настъпление*. За разлика от информаторите на Н. С. Державин, които не различават трите глаголни форми на минало време, днешните използват imperfect (*пишеше*), aorist (*писа*) и perfect (*е писал*). Има промени дори и във фонетиката: *мясец/месец, ки напишъще напиша* (Дринов 1936: 8, 87–88).⁴

На Д. П. Дринов принадлежи концепцията за така наречения „пролетарски български правопис“ – термин, зает от лидера на социал-демократическото движение в България Г. Бакалов, който разработва през 1925 г. проект на опростена „пролетарска“ ортография, насочена срещу известния по време на „правописните борби“ Цанковски правопис, а по-точно казано, върнатия в сферата на писмената практика архаичен Дриновско-Иванчовски правопис. Проектът на Г. Бакалов не е приет нито от обществеността, нито от българското правителство, но оказва определено влияние върху процеса на езиково строителство в диаспората в Украйна. През 1930 г. в гр. Харков (тогавашната украинска столица) научна конференция по проблемите на функционирането на българския език в Украйна се изказва за въвеждането на фонетичен принцип на ортографията. Той трябва да осигури по-ефективни и по-бързи мерки за усвояване на грамотността на трудещите се българи в Украйна (по-подробно у Стоянова 1997). Обаче по политически причини в средата на 1933 г. той е квалифициран като „вредителство и национално-опортюнистически изопачавания на езиковия фронт“ и отменен.

Втората личност, за която трябва да споменем, е проф. Н. К. Грунски (1872–1951), украински езиковед, доктор по филология, заслужил деятел на науката на Украйна (срв. Украинска мова 2000: 114–115). Той и Д. П. Дринов са съавтори на помагалото „Украински език. Граматика (фонетика, морфология и синтаксис). Бележки върху украинския правопис. Украинско-българско речниче. За възрастни и ученици от горните групи на трудовите училища“. В предговора към съвместната им работа се изтъква: „Предлаганата книжка е първи опит да се напише украинска граматика по български и е стъкмена за българи“ (Грунски, Дринов 1933: 4). За адресат на учебника са избрани не средношколци, а възрастни хора и ученици от горните групи на трудовите училища, наричани „ликбез“ – ликвидиране на неграмотността.

От методическа гледна точка авторите са тръгнали към чуждия език с оглед на речевия опит на майчиния идиом⁵, по-точно с оглед на говорната форма на българския език, донесена от прародината и изпитала в продължение на век силно влияние от страна на руския. Затова книжковните категории те представят в сравнение с диалектните: „В срички, върху които пада ударение, буквата **е** означава звук, който по гласеж съвпада с българското книжовно **е** под ударение след твърдите **ж, ш**, например, в

⁴ Стойността на проучването на благоевския говор Д. П. Дринов вижда и в това, че в основата на този диалект заляга един от балканските, т. нар. рупски говори, които тогава са още малко изучени. Затова материалите на експедицията трябвало да прояснят дали днешният благоевски говор дава сведения за развоя на историята на съвременния български език.

⁵ Терминът *идиом* не бива да се смесва с термина *идиома*, който се отнася до фразеологията. (Виноградов 1990: 171)

думите *жега*, *шест*, *сиреч* равнява се на руското э: *пекло* (ад, пъкъл), *рев*, *спека* (зной, жега) – чети така, както би прочел по руски *пэкло*, *рэв*, *спэка*.“ (Пак там: 5–6).

Авторите обръщат внимание на междуезиковата омонимия, присъща на близкородствените езици. Думата *байрак*, пишат те, означава на украински *горица*, *баня* – *купол*, *башта* – *кула*, *година* – *час*, *жадний* – *жъден*, *лаком*, а *жадний* – *всеки*, *никой* (в отрицателни изрази) (Пак там: 17–18). Обясняват се също и морфологичните особености: „Спрежението на глагола (дієвідміна) в украински език изгубило ред форми, които и до сега се употребяват в български език, а от друга зачувало е някои форми, които на сегашния български език не са известни.“ (Пак там: 19).

Ще се спрем на двуезичния украинско-български преводен речник, поместен в края на помагалото, наричан от авторите „Речниче“. Конотацията на умалителност в названието, според нас, означава не само това, че обемът му не е много голям, малко повече от 5000 думи. По-скоро съставителите са се отнасяли с голяма отговорност към този проект и са разбирали рисковете му, защото дотогава е нямало подобен прецедент, а мерките върху езиковата политика по това време са били доста активни. През 1928 г. е разработен и приет съвременният украински правопис, а за адресат на речника са смятани хората от българските села в Приазовието, Таврия, седнали зад училищния чин, за да научат четмо и писмо, и то не на бащиния език, а на съвременния държавен езиков код.

За основа на речника е взето едно от най-добрите украиноезични справочни издания в четири тома, съставено от Б. Гринченко и удостоено с втора награда „М. П. Костомаров“ от Петербургската академия на науките през 1909 г. Обаче то отразява украинския книжовен език от втората половина на XIX в. През следващите десетилетия се извършват доста промени: от една страна, от активния запас изчезват думите за означаване на понятията за религия и църква, от друга страна, в езика влизат много думи за нови обществени и производствени реалии. Освен това в обществото се засилват пуристичните тенденции. Затова например при буква „А“ в новия речник не са включени такива лексеми от изданието на Б. Гринченко като *автентичний*, *авто-да-фе*, *академия* и много други заемки от латински, немски и др. езици, проникнали в украински чрез полски. В сравнение с предишния лексикографски труд тук се появява само една нова дума *аматор* – *любител*. На буква „В“ в сравнение с базовото издание са включени доста нови думи или нови деривативни форми на лексемите от официално-деловия стил: *виймок* – *изключение*, *виконавчий* – *изпълнителен*, *вимога* – *изискване* и др., а също и от публицистичния стил: *вбогий* – *беден*, *ввічливий* – *вежлив*, *вгамовувати* – *успокоявам*, *укротявам*. Има и нова обществено-политическа терминология: *взаємини* – *отношения*, *визвольний* – *освободителен*, *визиск* – *експлоатация*. Без съмнение, включените в речника историзми и регионализми са били много ценни за адресата. Липсата на техните еквиваленти в български език предполагала описателно пояснение: *кошовий* – *кошов*, *началник на Запорожката Сеч*; *кримка* – *кримска сол*, *панцерник* – *бронирован влак*, *трън*; *хорунжий* – *знаменосец*; *чумак* – *който се занимава с чумацтво*; *чумацтво* – *прекарване на стока, главно на риба и сол от морето във вътрешността на Украйна*.

Твърде ограничен обаче в украинската част е броят на социално-икономическите и съвременните технически термини, които Д. П. Дринов доста широко представя в своите учебници по български език, напр.: *петилетка*, *дисциплина*, *ударник* (*ударничество*), *забой* (*забойщик*), *комбайн* (*комбайнер*), *трактор* (*тракторист*), *колхоз*, *съвхоз*. Според нас, тук имплицитно са се проявили изискванията на официалната езикова политика за опазване на украинската терминологията от руско влияние (Секунда 1930: 11–21). Освен това, в началния етап на изграждане на езиковите норми през 20-те и 30-те години на XX в. в бившия СССР, в това число и в Украйна, голяма роля играе отдалечаването от класическите книжовни традиции, намерили отражение в произведенията на И. Тургенев, Л. Украинка, М. Коцюбински. В резултат на това в Киев се създава разновидност на езиковия пуризм, която провъзгласява опазване на автентичния украински език от така наречените буржоазни влияния. За достойни книжовни текстове, които могат да залегнат в основата на съвременните книжовни норми, се приемат онези, които стилизират украинския разговорен език в посока на езика на „наддніпрянските“ селяни. Още по-критично отношение предизвикват научни и научно-популярни текстове, които напомнят руски език. За единствено възможна основа на украинския се приема народният език.

Обаче за разлика от неологизмите в украинско-българския речник като притурка към учебника са включени доста традиционни занаятчийски термини: *стельмах* – *колар*, *тесляр* – *дюлгерин*, *хлібороб* – *земеделец*, *швач* – *шивач*, *терзия*; *швець* – *обушар*, *вівчар* – *овчар*, което вероятно според съставителите е отговаряло на нуждите на двуезичната целева аудитория – селяните.

От новата политическа лексика можем да посочим: *біднота* – *беднота*, *сиромашия*, *сиромаси хора*; *пролетар* – *пролетарий*; *червоноармієц* – *червеноармеец*; *куркуль* – *селски богаташ*, *думбаз*, “*кулак*”; *перевертень* – *отстъпник*, *ренегат*.

Оставаме с впечатление, че авторите са се стремили по възможност да отбягват политизирането на речника. Така например, понякога българският превод на украинските думи отговаря само на прякото им значение: *кулак* – *юмрук*, *уклін* – *поклон*. В същото време за „умния“ читател не би могло да бъде неразбираемо и тяхното преносно публицистично значение поради най-активното им използване в книжнината – не само във вестниците, а дори и в учебници, излизали в този период. Публицистичността (политизацията) е отличителен белег на дискурса от онова време. Например: „В областта на езика уклоната към местния национализъм се проявява в изкуствено задържане [...] на неговата съветизация...“ (Дринов 1932: 68). В същото време, ако в източника, върху който е съставен речникът, са представени думи с преносно значение, най-често за изразяване на политически конотации, авторите не пропускат да се възползват от това. Например второ значение на глагола *перекручувати* в речника на Б. Гринченко е *извращава*, *извратител*, *исказител* (Гринченко 1909: 3,123). Той е преведен на български като *изопачавам* (Грунски, Дринов 1933: 135). Ето и пример от тогавашната българоезична преса в Украйна: „Безпощадно да разкриваме и изкореняваме последствията от вредителството и национално-опортюнистичните изопачавания на езиковия фронт“ (Анонимен автор 1933).

Думите, които отнасяме към т. нар. вердиктивни изказвания, на пръв поглед са представени прекалено широко като за един учебен речник. Те изразяват, макар и не пряко, определена илокутивна, въздействаща сила – чрез тях авторът имплицитно манифестира механизмите на реализиране на държавната власт. Те са: *арешт* – *арест*, *виконавець* – *съдебен пристав*, *изпълнител*; *винувач* – *обвинител*; *виновний* – *виновен*; *вирок* – *присъда*, *съдебно решение*; *висилати* – *пращам на заточение*; *в'язень* – *затворник*; *в'язниця* – *затвор*; *грати* – *железна решетка*; *заслання* – *заточение*; *кайдани* – *вериги*, *окови*; *шкідник* – *вредител*. Следващият откъс от разказа „Вредители“ на местния български писател Н. Фуклев показва, че тези лексеми не са случайно попаднали в речника – те са най-типични за дискурса на онзи период в Украйна: „Преди няколко дена във вестниците бе, между другото, съобщено, че в град Днепропетровск, по решението на съда, вредителят е разстрелян“ (Фуклев 1932: 27).

Трябва да имаме предвид, че книжовната форма на езика на българската диаспора е включена в общия процес на езиковото строителство в Украйна, откъснала се от материковия масив, поела върху себе си всички обществено-политически влияния на епохата за построяване на социализма, утвърждаване на националната украинска идея, борбата с кулаците, Гражданската война и др. Тя изисква разглеждането ѝ в социолингвистичен аспект като текст, върху изграждането на който влияе обществено-политическата обстановка, съпадаща с постановките на лингвистичната прагматика. И двете научни посоки се базират на възприемането на езика като основен фактор на общуване, при това социално ориентирано.

В Помагалото, в това число и в „Речничето“, се проявява определена рецепция на активните пуристични тенденции. Само с тях може да се обясни отсъствието във встъпителната част към „Украински език“, написан „по български и стъкмен за българи“, на каквито и да било позовавания на българоезични учебно-научни и лексикографски издания от този период.

На нивото на ортографията както в украинската, така и в българската част не можем да установим спазване на единна книжовна норма. Така в украинската част, в сравнение с базовия речник на Б. Гринченко, авторите отстъпват от изискванията за благозвучие и не изключват от думите, започващи с буква В, такива с начална тъмна съгласна и следходните й: Б, Г, Д, Х, за да отбележат, че тя в такъв случай трябва да се смени на гласна У. Затова за разлика от речника на Б. Гринченко такива лексеми, като например: *вбогий*, *вглибики*, *вбачати* тук не са включени в поредицата от думи, започващи с У: *убогий*, *углибики*, *убачати* и т.н.

В българската част много от думите са изписани фонетично: *калдаръм*, *купнея*, *магданос*, *топан*, *доле* (вместо: *долу*). Други отразяват диалектното произношение на рефлексите **ър/ръ**, **ъл/ль**: *тръся*, *тръсене*, *пърстен*. Глаголите *бъбра*, *бъбла* са с твърди окончания и свидетелстват за привързаност към остарелите норми от XIX в. Думите *измярване*, *ветрена* (мелница), *дюгян*, *кряхък*, *разтряба* (*къща*), *намясам се* са израз на влиянието на източните говори. Мекостта на съгласните пред О понякога е отбелязвана ту с Ъ: *плачльо*, което отговаря на правописа в БТР, ту с Й: *гергийов*, *хапльо*, *омагийосам*,

което съвпада с правописа на Ст. Омарчевски. Слятото писане на съюза *каточели* за причинната връзка между частите на изречението, и глагол *тряба* отговаря на изискванията на Правилата на българския правопис в Украйна от 30. 11. 1930 г., а думите *отсъствие* (укр. відсутність) или *сватба* (укр. весілля) се пишат в противоречие с изискванията, според които трябва да се пише: *свадба, отсъствие*.

В граматическата характеристика на глаголите за съжаление не са включени глаголни видови двойки, само на някои места съставителите се задоволяват с форми на несвършен вид, например: *вєргати (вєргнути) – хвєрлям; перемагати (перемогти) – превєзможвам, побеждавам; пособляти (пособити) – помагам* и др. Има украински думи, преведени погрешно на български: *деревня – гора, дєрвета* (стр. 117), *олія – дєрвено масло* (стр. 133), *крїп, кропу – магданос (растение)* (стр. 126).

Завършвайки характеристиката на лексикографския труд за българите в Украйна от първата четвърт на ХХ в., трябва да отбележим, че самата писмена речева форма на този език трябва да бъде разглеждана като динамичен процес, насочен към решаване на социални проблеми. Феноменът на българския език в Украйна е съществувал и съществува във вид на дискурс, който едновременно е не само резултат, но и причина както на социокултурни, така и на психолингвистични явления. Обаче не винаги социолингвистичният аспект е решаващ в изследванията.

ПЪЛЕН СПИСЪК НА УЧЕБНИЦИТЕ ОТ ДЕЛЧО П. ДРИНОВ

Дринов, Д. П. Български език. Учебник за 7-годишните училища. Трета година за обучението. Харков, Киев: Държнацмениздат, 1932.

Дринов, Д. Учебник по български език. X година на обучението. Харков, Киев: Укрдържнацмениздат, 1932.

Дринов, Д. Учебник по български език за XI година на обучението. Харков, Киев: Държнацмениздат, 1932.

Дринов, Д. Учебник по български език за XII година на обучението. Харков, Киев: Държнацмениздат, 1932.

Дринов, Д. П. Граматика. Ч.1. Морфология. Харков, Киев: Държнацмениздат, 1933.

Дринов, Д. П. Граматика. Учебник за средното училище. Част 2. Синтаксис. Харков, Киев, 1934.

Дринов, Д. П. Граматика. Ч.1. Морфология. Учебник за X-XI класове на средното училище. 2-ро преработено издание. Утвърден от НКП УССР. Харков, Киев: Държнацмениздат, 1935. – 144 с.

ЛИТЕРАТУРА

Анонимен автор 1933: Анонимен автор, Кореспонденция без подпис. // *Колективист*, 15. 07. 1933. // **Anonimen avtor 1933:** Anonimen avtor, Korespondentsiya bez podpis. // *Kolektivist*, 15. 07. 1933.

Булаховський 1936: Булаховський, Л. Дельчо Петрович Дрінов (1893 – 1936) // *Мовознавство*, № 8, 3–4. // **Bulahovsykiy 1936:** Bulahovsykiy, L. Delycho Petrovich Drinov (1893 – 1936) // *Movoznavstvo*, № 8, s. 3–4.

Виноградов 1990: Виноградов, В. А. Идиом. // *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия, 1990, с. 171. // **Vinogradov 1990:** Vinogradov V. A., Idiom. // *Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovary*. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya, 1990, s. 171.

Гринченко 1909: Гринченко, Б. Д. *Словарь української мови*. Т. 3. У Києві: Зібрала редакція журналу „Кієвская Старина“. // **Grinchenko 1909:** Grinchenko, B. D. *Slovary ukraïnsykoï movi*. Т. 3. U Kiïvi: Zibrala redaktsiya zhurnala „Kievskaya Starina“.

Грунски, Дринов 1933: Грунски, Н. К., Дринов Д. *Українски език. Граматика (фонетика, морфология и синтаксис). Бележки върху украинския правопис*. Москва, Харков, Минск: Всеукраїнско отделение на Центриздат, с. 3–107. // **Grunski, Drinov 1933:** Grunski N. K., Drinov D., *Ukraynski ezik. Gramatika (fonetika, morfologiya i sintaksis). Belezhki varhu ukraynskiya pravopis*. Moskva, Harkov, Minsk: Vseukraynsko otdelenie na Tsentrizdat, s. 3–107.

Грунски, Дринов 1933а: Грунски, Н. К., Дринов, Д. Речниче. // *Українски език. Граматика (фонетика, морфология и синтаксис). Бележки върху украинския правопис*. Москва, Харков, Минск: Всеукраїнско отделение на Центриздат, с. 107–154. // **Grunski, Drinov 1933а:** Grunski, N. K., Drinov, D. *Rechniche*. // *Ukraynski ezik. Gramatika (fonetika, morfologiya i sintaksis). Belezhki varhu ukraynskiya pravopis*. Moskva, Harkov, Minsk: Vseukraynsko otdelenie na Tsentrizdat, s. 107-154.

- Дринов 1932:** Дринов, Д. *Учебник по български език за 7 година на обучение*. Харков-Киев: Държнацмениздат, 1932, с. 68. // **Drinov 1932:** Drinov, D. *Uchebnik po balgarski ezik za 7 godina na obuchenie*. Harkov-Kiev: Darzhnatsmenizdat, 1932.
- Дринов 1936:** Дринов, Д. Про мову болгарських колгосників УСРР. // *Мовознавство*, № 8, с. 87–88. // **Drinov 1936:** Drinov, D. Pro movu bolgarsykih kolgosnikiv USRR. // *Movoznavstvo*, № 8, s. 87–88.
- Поливанов 1968:** Поливанов, Е. Д. *Статъи по общему языкознанию*, Москва, 1968. // **Polivanov 1968:** Polivanov, E. D. *Statyi po obshtemu yazkoznaniiu*. Moskva, 1968.
- Секунда 1930:** Секунда, Т. Принципи складання української технічної термінології // *Вісник ГУНМ*, Вип. II, с. 11-21. // **Sekunda 1930:** Sekunda, T. Printsipi skladannya ukraïnsykoï tehnicnoï terminologii // *Visnik GUNM*, Vip. II, s. 11–21.
- Стоянова 1997:** Стоянова Э. П. *История одного языкового острова. Письменность болгарской диаспоры на Украине (1861 – 1993)*. София, Велико Тырново: Знак 94, 1997, с. 114–144. // **Stoyanova 1997:** Stoyanova, E. P. *Istoriya odnogo yazykovogo ostrova. Pismennosty bolgarskoy diaspory na Ukraine (1861 – 1993)*. Sofiya, Veliko Trnovo: Znak 94, 1997, s. 114–144.
- Стоянова 2004:** Стоянова, Е. П. *Феномен збереженого слова. Етномовний та соціолінгвістичний аспект острівного писемного дискурсу*. Київ: Міністерство освіти та науки України, Київський славістичний університет, 2004. // **Stoyanova 2004:** Stoyanova, E. P. *Fenomen zberezhenogo slova. Etnomovniy ta sotsiolingvistichniy aspekt ostrivnogo pisemnogo diskursu*. Kiïv: Ministerstvo osviti ta nauki Ukraïni, Kiïvskyiy slavistichniy universitet, 2004.
- Українська мова 2000:** *Українська мова*. Енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія, 2000, с. 114–115. // **Ukrainsyuka mova 2000:** *Ukrainsyuka mova*. Entsiklopediya. Kiïv: Ukrainsyuka entsiklopediya, 2000, s. 114–115.
- Фуклев 1932:** Фуклев, Н. *Вредители (Разказ)*. Харков-Киев: Държавно издателство на национални малцинства в УССР. // **Fuklev 1932:** Fuklev, N. *Vrediteli (Razkaz)*. // Harkov-Kiev: Darzhavno izdatelstvo na natsionalni maltsinstva v USSR.